

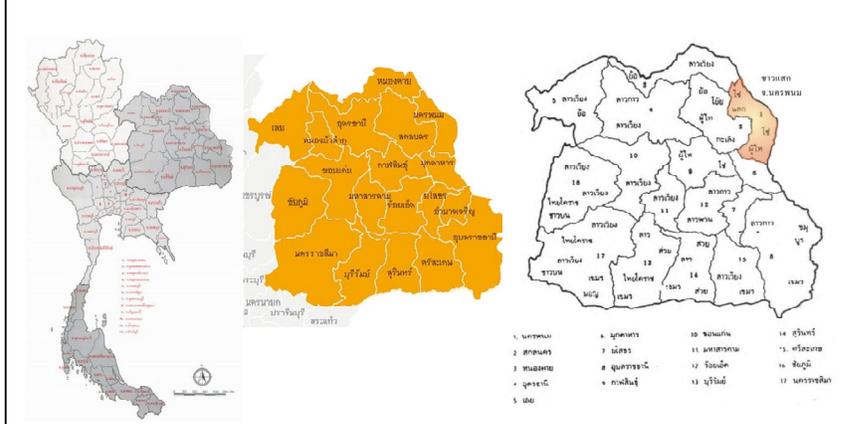
ภาคผนวก ข

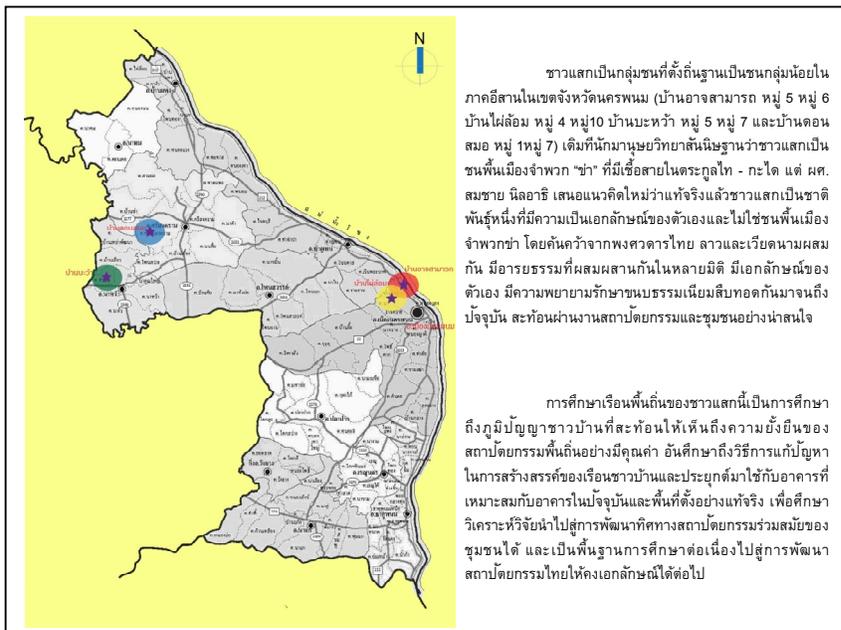
การเสนอผลงานวิจัย

1. ความสำคัญและที่มา

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมชนบทของอีสาน สถาปัตยกรรมประเภทบ้านพักอาศัยของแต่ละเผ่าพันธุ์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสังคมแต่ละท้องถิ่นที่เป็นเหมือนบันทึกวิวัฒนาการอันต่อเนื่องและเป็นลำดับถึงรากฐานแห่งวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้ถูกทำลายลงอย่างมากมาย ปรารถนาจากความเข้าใจในคุณค่าเดิม แล้วรับเอาลักษณะสถาปัตยกรรมใหม่ โดยมีได้ตรงตรง ซึ่งมีความไม่เหมาะสมกับสภาพและการดำรงชีวิตในชนบท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นในการปลูกสร้างเรือน
2. เพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมภายใน องค์ประกอบของเรือน ขนาดสัดส่วน วัสดุโครงสร้าง ตลอดจนวิธีการก่อสร้าง ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในเรือนของชาวแสก
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่ภายในและภายนอกเรือนพื้นถิ่นชาวแสก
4. สรุปข้อมูลการศึกษาจากการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาเรือนพื้นถิ่นชาวแสก

3. ระเบียบและวิธีวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางกายภาพ ประวัติความเป็นมา คติความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวแสก
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ รั้ววัด การสังเกตการณ์
3. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสอบถาม พูดคุย ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือน
4. การบันทึกลักษณะทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นชาวแสกด้วยกล้องถ่ายรูปและการสเก็ตภาพ
5. การจัดทำรายละเอียดของเรือนชาวแสกที่ทำการศึกษ นอกจากจะมีรายละเอียด ผนัง ฐาน รูปแสดงโครงสร้างและภาพแล้ว ยังมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่ใช้อยู่ในเรือน

4. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในพื้นที่ บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 ต.อาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นชุมชนแรกที่ชาวแสกได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานของประเทศไทยและนอกจากนี้ยังคงยึดถือขนบธรรมเนียม ความเชื่อไว้อย่างเข้มแข็ง รวมถึงสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น

5. กลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์ในการเลือกเรือนตัวอย่างที่ศึกษา จะพิจารณาถึงเรือนชาวแสกในพื้นที่ บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด และมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ที่ยังคงแสดงถึงคติ ความเชื่อ ภูมิปัญญาในการปลูกเรือน คุณลักษณะภายใน (Interior Space) ตลอดจนลักษณะทางกายภาพและคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ซึ่งมีอายุเรือนตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป จำนวน 15 หลัง

6. ผลการวิจัย

6.1 ประวัติความเป็นมาชาวแสก

ชาวแสกเองออกเสียงเรียกตัวเองว่า “แทรก” (ตะ-แทรก) หมายถึง สว่าง แจ่ม กลางวัน ผู้ว่าง ผู้เจริญ ภาษาของชาวแสกนั้นมีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวอักษรจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได ที่มีการผันวรรณยุกต์

แม้ว่าเดิมนักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่า ชาวแสกเป็นชนพื้นเมืองจำพวก “ข่า” ที่มีเชื้อสายในตระกูลภาษาไท-กะได แต่ ศศ. สมชาย เสนอแนวคิดใหม่ว่าแท้จริงแล้วชาวแสกเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองและไม่ใช้ชนพื้นเมืองจำพวกข่า โดยค้นคว้าจากพงศาวดารไทย ลาว และเวียดนามผสมผสานกัน

ประวัติพงศาวดารลาวระบุว่าชาวแสกอพยพมาจากแถบเวียดนามเหนือ ติดกับชายแดนลาว สันนิษฐานว่าเป็นบริเวณเมืองนาเมยหรือนาเมวเดิม จากนั้นได้อพยพข้ามชายแดนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบเมืองนากาย ในเขตเวียงไซ แขวงหัวพันของลาว

สำหรับเส้นทางอพยพสู่แผ่นดินอีสานของประเทศไทยนั้น หลังจากตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านนากายแล้ว ชาวแสกได้เดินทางสู่เมืองยมลาค ข้ามเขตแดนสู่สยามบริเวณเมืองท่าแจก ริมแม่น้ำโดน ซึ่งอยู่ตรงข้ามบริเวณบ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม ที่เป็นถิ่นฐานสำคัญของชาวแสกในทุกวันนี้

ชาวแสกในปัจจุบันจึงมีถิ่นฐานกระจายออกเป็น 4 กลุ่มหลักด้วยกัน ได้แก่ แสกที่อยู่ในเขตประเทศเวียดนาม แสกที่อพยพเข้าไปในประเทศไทย (เขตจ้วงเหนือ-ใต้ โนมณฑลกวางซีหรือกวางสี) แสกที่อยู่ในประเทศลาว (แถบหัวพันและบอลิคำไซ) และกลุ่มชาวแสกที่อพยพเข้ามาในภาคอีสานของประเทศไทย ในเขตจังหวัดนครพนม (บ้านอาจสามารถ หมู่ 5,6 บ้านไผ่ล้อม หมู่ 4,10 บ้านบะว่า หมู่ 5,7 และบ้านดอนสมอ หมู่ 1,7

6.2 ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิต

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ชาวสแกนอาจสามารถยึดถือประเพณี "ฮัตลิบสองคลองสิบสี่" เหมือนชนเผ่าอื่นๆ ในภาคอีสาน นับถือศาสนาพุทธ

ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษยังปรากฏผ่านพิธีอันสำคัญ โดยเฉพาะในแถบบ้านอาจสามารถนั่นคือพิธี "กินแตคเคน"หรือ กั้นแตค เป็นพิธีตระกูล จัดในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปีเพื่อบวงสรวงศาลเจ้าพ่อเตนหัวโง่งมู๋ หรือเรียกสั้นๆว่า "องมู๋" ซึ่งชาวสแกนเชื่อว่า เป็นบรรพบุรุษที่ช่วยปกป้องรักษาตนเองและครอบครัวให้พ้นภัยทั้งปวง

การแต่งกายของชาวสแกนนั้น ผู้ชายแต่เดิมไว้ผมโหยง ทำนองหลักแจโบราณ ชอบใส่ปลอกมีดหรือทองเหลืองโดยทำแหวนสวมนิ้วมือ หรือทำจากหางม้านำมาถักเป็นวงแหวน ส่วนผู้หญิงชอบนุ่งผ้าซิ่นย้อมครามเข้มจนเป็นสีเกือบดำ สวมเสื้อคับลำตัวแขนยาวที่คอสามลูกประคำและสวมกำไลที่แขนและข้อเท้าใส่ต่างหูระย้าโดยเครื่องประดับต่างๆ ทำด้วยทองเหลืองหรือทองแดง หญิงสแกนจะชอบมัดผมรวมไว้เป็นมวยด้านหลัง

สภาพพื้นที่ทั่วไป

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีเพียงบางส่วนที่เป็นเนินเขา สภาพดินเป็นดินทราย ดินจืด ดินผสมกรวดทราย พื้นดินเหมาะแก่การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์และการประมง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงจะมีตะกอนโคลนมาตกค้างในฤดูฝน พอหมดฤดูฝนระดับน้ำลดลง ริมตลิ่งจะอุดมไปด้วยดินตะกอนที่มีแร่ธาตุอาหารของพืช ชาวบ้านจึงนิยมการปลูกผักที่หลากหลายชนิดแบบเกษตรอินทรีย์ โดยมีการแบ่งพื้นที่ทำการเพาะปลูกกันเองตามกำลังที่จะทำได้

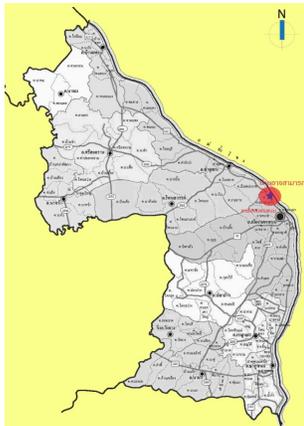
อาชีพ

6.3 ลักษณะที่ตั้งชุมชนชาวแสกบ้านอาจสามารถ

ทิศเหนือ : ติดบ้านลำราญ ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม
 ทิศตะวันออก : ติดลำน้ำโขงตลอดแนว
 ทิศตะวันตก : ติดบ้านไผ่ล้อม ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม
 ทิศใต้ : ติดบ้านท่าควาย ต.โนนเมือง อ.เมือง จ.นครพนม

หมู่ 5 มี 116 ครัวเรือน และหมู่ 6 มี 126 ครัวเรือน

1. ซอยแดนสำราญ
 2. ซอยพิทักษ์ชายแดน
 3. ซอยเทพารักษ์
 4. ซอยบรมไทย
 5. ซอยบุตรดีปฐม
 6. ซอยมงคลบุรี
 7. ซอยพิทักษ์ประชาชน
 8. ซอยชานบุรีรักษ์
 9. ซอยเอกอาษา
 10. ซอยหลักเมือง

6.4 ลักษณะทางกายภาพ ความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นในการปลูกสร้างเรือน

เริ่มแรกในการสร้างเรือนต้องหาพื้นที่ในการสร้างเรือน เมื่อได้ตำแหน่งที่ต้องการต้องทำพิธีขอพื้นที่จากเจ้าที่ โดยมีกวนเจ้า (หมอมือประจำหมู่บ้าน) เป็นผู้ทำพิธีขอจากเจ้าที่ ตั้งขัน 5 เมื่อทำพิธีขอแล้ว ก็จะหาฤกษ์ยามในการปลูกเรือน

เมื่อได้ฤกษ์ยามก็ทำการก่อสร้างโดยวางผังก่อน การขุดหลุม สมมติชื่อคนขุดหลุมตามจำนวนเสาที่เป็นสิริมงคลเช่น แก้ว เงิน ทองคำ ตี มี สุข ยืน กั้นหลุมใส่หิน ใบดุม ใบยอ

การกำหนดเสาเอก (แรก) เสาขวัญ จะยึดเสาคู่ในทางตะวันออก เสาเอกจะอยู่ด้านในซึ่งเป็นด้านขยายตัวเรือนนอกเป็นเจดียง ชาวแสกถนัดหันหัวนอนไปทางทิศใต้ตำแหน่งเสาเอก - เสาขวัญจะสลับทันกับเสาลักษณะแรก การเลือกเสาคู่ก็ต้องเลือกเสาที่ดีวิธีผูกเสาเอก - เสาขวัญ การผูกเสาจะใช้สิ่งที่เป็นมงคลและที่มีความหมายเป็นศรีแก่เรือนและผู้อยู่อาศัยให้มีความเป็นสิริมงคล เช่น ใบยอ ใบดุม ยอดอ้อย กล้วย ไข่ ไส้เงิน - ทอง อัก (เครื่องมือสำหรับเก็บตัวยอดผ้า) โดยเสาเอก (แรก) จะขึ้นก่อน และเสาขวัญหลังจากนั้นก็ขึ้นเสานื่นๆ

จากนั้นก็ขึ้นส่วนโครงสร้างอื่น เช่น ดาน ฟัน ช่อจันทัน แป หลังคา และผนัง ตามลำดับ ใช้การเข้าไม้และการตีทับของโครงสร้างแล้วยึดด้วยตะปู ในบางเรือนยังใช้สลักไม้ในการยึดโครงสร้างเรือนอยู่

การถือฤกษ์เดือนในการปลูกเรือนยังนับถือแบบชาวอีสานในประเทศไทย คือ ปลูกเรือนเดือนยี่ (เดือนสอง) จะเกิดลาภผลมาก ทุกซ่จะกลายเป็นสุข สัตว์จะกลายเป็นมิตร ปลูกเรือนเดือนสี่ จักมีทรัพย์สินเงินทอง มีมิตรมีสหาย ทุกข์โรคภัยที่มีจะเบาบาง ปลูกเรือนเดือนเก้า จะมีความสุขกายสบายใจ มีอายุยืนนาน มีทรัพย์สินมากยิ่งขึ้น เมื่อมาพิจารณาจะเห็นว่าเดือนสองกับเดือนสี่เป็นฤกษ์ดีในการปลูกเรือนเป็นช่วงที่ว่างจากการทำนาดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวย ไม่มีฝนจึงเป็นที่นิยมปลูกบ้านกันมากกว่าเดือนเก้า

เรือนชาวแสกบ้านอาจสามารถ จะหันหน้าเรือนรับกับถนนใช้เป็นทางเข้าออกตั้งหันแนวการหันหน้าจึงมีทั้งหันตาม ทิศเหนือ - ใต้และทิศตะวันออก - ตะวันตก จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องความเชื่อการหันหน้าจั่วเรือนชาวลาวในอีสานการวางตัวเรือนคือ หันหน้าจั่วตามทิศตะวันออก - ตก จะดีและเป็นมงคล การวางวางตะวันออกหรือแนวหลังคา เหนือ - ใต้ ถือว่าไม่เป็นมงคล เรือนของชาวแสกจึงไม่ค่อยยึดติดกับทิศทางการหันหน้าจั่วเรือนทำให้

6.4.4 ทิศทางตำแหน่งห้องพระ

ตำแหน่งห้องพระและหิ้งพระของเรือนชาวแสกจะอยู่ใกล้กับเสาแฉก (เสาเอก) และจะอยู่ทางทิศตะวันออกตามความเชื่อตำแหน่งห้องพระและหิ้งพระ แม้ว่าเรือนจะหันไปทางทิศใด ๆ ก็ตาม

ตำแหน่งบันไดหลักด้านทิศใต้ ทิศเหนือและทิศตะวันตก ตามคติความเชื่อชาวแสกถือว่าเป็นมงคล

6.4.5 ทิศทางตำแหน่งการบูชาผีบรรพบุรุษ

ตำแหน่งบูชาผีบรรพบุรุษ จะอยู่ทางทิศตะวันออก ใกล้กับส่วนห้องพระจำนวน 4 หลัง บูชาทุกวันพระ ส่วนเรือนหลังอื่นๆจะติดรูปไว้ผนังหน้าเรือนนอน

6.4.8 ทิศทางตำแหน่งเรือนไฟ

ตำแหน่งเรือนไฟของเรือนชาวแสกจะอยู่ในทิศทางที่อากาศถ่ายเท อยู่ปลายทิศทางลม เวลาประกอบอาหารกลิ่นควันจะได้ไม่เข้าตัวเรือนหลัก ส่วนเรื่องคติความเชื่อชาวแสกไม่ได้ยึดถือเลย ผลการวิจัยพบว่าตำแหน่งเรือนไฟอยู่ทางทิศตะวันตกจำนวน 6 หลัง ทิศเหนือ 4 หลัง ทิศใต้จำนวน 3 หลัง ทิศตะวันออกจำนวน 2 หลัง

6.4.6 ทิศทางการหันหัวนอน

ทิศทางการหันหัวนอน ทิศเหนือ จำนวน 5 หลัง ทิศตะวันออก จำนวน 5 หลัง ทิศตะวันตก จำนวน 3 หลัง ทิศใต้ จำนวน 2 หลัง ทิศทางการหันหัวนอนของชาวแสกจะนอนตามลายแนวการวางไม้พื้น ถ้านอนขวางแนวสายพื้นจะถือว่าเป็นคนตาย ซึ่งคติความเชื่อนี้ยังนับถือเหมือนกับการหันหัวนอนเหมือนกับชาวลาในภาคอีสาน

6.5 ลักษณะพื้นที่ต่าง ๆ ของเรือน

พบรูปแบบที่นิยม 3 แบบ คือ

รูปแบบที่ 1 จำนวน 5 หลัง

